

ประกาศ
สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย
ในพระราชบัญญัติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
เรื่อง มาตรฐานห้องสมุดเฉพาะ พ.ศ. 2553

ตามที่ ได้มีประกาศสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระราชบัญญัติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่อง มาตรฐานห้องสมุดเฉพาะ พ.ศ. 2544 และสมาชิกของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานห้องสมุดเฉพาะประเภทต่าง ๆ ได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อยกระดับการดำเนินงานให้มีมาตรฐาน นั้น เนื่องจากปัจจุบันได้มีการมุ่งเน้นการพัฒนาองค์กรเพื่อเข้าสู่ระบบมาตรฐานสากล คณะกรรมการบริหารชมรมห้องสมุดเฉพาะ จึงเห็นสมควรปรับปรุงแก้ไขมาตรฐานห้องสมุดเฉพาะ พ.ศ. 2544 ให้สอดคล้องกับการพัฒนาดังกล่าว และให้เป็นไปตามการเปลี่ยนแปลงของห้องสมุดยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยสนองตามประกาศพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ประกาศพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 รวมทั้งสอดคล้องกับประกาศสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ เรื่องมาตรฐานห้องสมุด พ.ศ. 2549 จึงได้จัดทำมาตรฐานห้องสมุดเฉพาะ พ.ศ. 2552 ฉบับนี้ขึ้น ซึ่งได้ผ่านการพิจารณาและให้ความเห็นชอบโดยคณะกรรมการมาตรฐานห้องสมุด และคณะกรรมการบริหารสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระราชบัญญัติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี แล้ว

ข้อ 1 ประกาศนี้ เรียกว่า “ประกาศสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระราชบัญญัติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่อง มาตรฐานห้องสมุดเฉพาะ พ.ศ. 2553”

ข้อ 2 ให้ยกเลิก “ประกาศสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ในพระราชบัญญัติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่อง มาตรฐานห้องสมุดเฉพาะ พ.ศ. 2544” และให้ใช้ประกาศนี้ นับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศต่อไป

ข้อ 3 ในประกาศนี้

ห้องสมุดเฉพาะ หมายถึง ห้องสมุด ศูนย์เอกสาร ศูนย์บรรณสาร หรือเรียกชื่ออื่นที่ให้บริการทรัพยากรสารสนเทศในกลุ่มวิชาเฉพาะสาขาใดสาขาหนึ่ง ห้องสมุดเฉพาะแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

- ห้องสมุดในหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานอิสระ คือ ห้องสมุดกระทรวง กรม กอง
- ห้องสมุดรัฐวิสาหกิจ และ ห้องสมุดเอกชน
- ห้องสมุดสมาคม ชมรมวิชาชีพ และห้องสมุดมูลนิธิ

- ห้องสมุดธนาคารและสถาบันการเงิน
 - ห้องสมุดสถาบันวิจัย
 - ห้องสมุดคณะในมหาวิทยาลัย
 - ห้องสมุดองค์กรระหว่างประเทศ และ สถาบันนานาชาติ
 - ห้องสมุดเฉพาะอื่นๆ เช่น ห้องสมุดโรงเรียนคนตาบอด เป็นต้น
- ข้อ 4 กำหนดมาตรฐานห้องสมุดเฉพาะ พ.ศ.2553 ดังนี้

หมวดที่ 1

วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายและยุทธศาสตร์

วิสัยทัศน์

ห้องสมุดเฉพาะเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นหน่วยส่งเสริมการจัดการความรู้ขององค์กร และเป็นพลังขับเคลื่อนการเรียนรู้ขององค์กรและสังคม เพื่อพัฒนาสู่ความเป็นเลิศทางวิชาชีพเฉพาะสาขาวิชา

พันธกิจ

๑. เป็นแหล่งพัฒนาความรู้ และทักษะของบุคลากรเพื่อการปฏิบัติงานในองค์กร
๒. ประสานความร่วมมือระหว่างบุคลากรในวิชาชีพ และแหล่งสารสนเทศ เพื่อการจัดการความรู้ร่วมกัน
๓. สร้างเครือข่ายระหว่างองค์กรในวิชาชีพ

วัตถุประสงค์

ห้องสมุดเฉพาะมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เฉพาะด้าน/สาขาวิชา และเป็นหน่วยงานดำเนินการด้านเทคนิคและบริการสารสนเทศในสาขาวิชาเฉพาะแก่องค์กรที่สังกัด ชุมชน และสังคม

เป้าหมาย

ห้องสมุดเฉพาะมีเป้าหมายเป็นแหล่งสะสมทรัพยากรสารสนเทศเฉพาะด้าน/สาขาวิชา ดำเนินการด้านเทคนิคและให้บริการสารสนเทศสาขาวิชาเฉพาะแก่องค์กรต้นสังกัด ตลอดจนเป็นแหล่งเรียนรู้ในสาขาวิชาเฉพาะนั้นแก่ชุมชนและสังคม

หมวดที่ 2

การบริหาร

ตอนที่ 1 โครงสร้างการบริหาร

เนื่องด้วยห้องสมุดเฉพาะมีความหลากหลาย ทั้งในเชิงปริมาณของห้องสมุดและในสาขาวิชานั้น จึงควรมีโครงสร้างการบริหารดังนี้

2.1 ห้องสมุดเฉพาะมีหน้าที่โดยตรงในการให้บริการทางวิชาการ เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการบริหาร การปฏิบัติงาน การศึกษา การวิจัย และการพัฒนาให้แก่บุคลากร และ องค์กรต้นสังกัด

2.2 ห้องสมุดเฉพาะควรเป็นหน่วยงานเอกเทศ มีสายการบังคับบัญชาขึ้นตรงกับผู้บริหารระดับสูงขององค์กร เพื่อสะดวกในการบริหารงาน และเป็นศูนย์กลางที่ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรสามารถใช้บริการได้

2.3 ห้องสมุดเฉพาะควรมีฐานะเทียบเท่าหน่วยงานทางวิชาการในองค์กรหรือในสังกัดเดียวกัน เช่น ห้องสมุดของกรมควรมีฐานะเป็นกองหรือสำนัก หรือ เรียกชื่ออย่างอื่นที่เทียบเท่า ห้องสมุดของกรมมีฐานะเป็นกลุ่มงานหรือหน่วยงานที่เทียบเท่า เป็นต้น

2.4 องค์กรต้นสังกัดควรแต่งตั้งคณะกรรมการห้องสมุดทำหน้าที่กำหนดนโยบายและแผนการดำเนินงานห้องสมุดรวมทั้งการพิจารณาติดต่อแหล่งทุนสนับสนุนกิจการห้องสมุด คณะกรรมการประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารและหัวหน้าหน่วยงานทางวิชาการในองค์กรร่วมเป็นกรรมการ โดยมีหัวหน้าห้องสมุดเป็นกรรมการและเลขานุการ เพื่อทำหน้าที่ร่วมกำหนดนโยบายในการดำเนินงานห้องสมุด

ตอนที่ 2

หน้าที่ความรับผิดชอบ

ห้องสมุดเฉพาะมีหน้าที่จัดหา จัดเก็บ รวบรวม และพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ ที่หน่วยงานต้นสังกัดเป็นผู้จัดทำ สารสนเทศ ได้แก่ หนังสือ วารสาร รายงานวิจัย รายงานการประชุมทางวิชาการ เอกสาร สิ่งพิมพ์ วัสดุย่อส่วน ดนตรีฉบับ ตัวเขียน โสตทัศนวัสดุ ตลอดจนทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งในสาขาวิชาเฉพาะและในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

ห้องสมุดเฉพาะจึงเป็นแหล่งให้บริการความรู้ในสาขาวิชาเฉพาะที่ต้องมีบรรณารักษ์ หรือนักเอกสารสนเทศ หรือนักวิชาการที่มีความรู้ในสาขาวิชาเฉพาะเพื่อให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพตรงกับความต้องการของผู้ใช้ และห้องสมุดเฉพาะควรจัดทำรายงานสรุปภารกิจและกิจกรรมประจำปีเสนอต่อองค์กรต้นสังกัด และเผยแพร่ต่อสมาชิกและผู้ใช้บริการ

หมวดที่ 3

งบประมาณ

ห้องสมุดเฉพาะควรได้รับการจัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และงบประมาณดำเนินการอย่างเพียงพอเป็นประจำทุกปีจากองค์กรต้นสังกัด และห้องสมุดควรพยายามจัดหากองทุนสนับสนุนพัฒนาห้องสมุดจากแหล่งทุนอื่นตามความเหมาะสม

หมวดที่ 4

บุคลากร

ห้องสมุดเฉพาะควรมีบุคลากรวิชาชีพ และบุคลากรสายสนับสนุนการดำเนินงาน ได้แก่

4.1 ห้องสมุดเฉพาะควรมีตำแหน่งบรรณารักษ์วิชาชีพ อย่างน้อย 1 อัตรา และ/หรือนักเอกสารสนเทศ หรือนักวิชาการ อย่างน้อย 1 อัตรา และตำแหน่งเจ้าหน้าที่ห้องสมุดหรือเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ตามความจำเป็น

4.2 บุคลากรห้องสมุดเฉพาะควรมีคุณวุฒิดังนี้

4.2.1 บรรณารักษ์ต้องมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าในสาขา
บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

4.2.2 นักเอกสารสนเทศและนักวิชาการต้องมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า
ในสาขาวิชาเฉพาะ

4.2.3 เจ้าหน้าที่ห้องสมุดหรือเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ต้องได้รับประกาศนียบัตรวิชาชีพหรือเทียบ
ได้ไม่ต่ำกว่านี้ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

4.3 บุคลากรห้องสมุดเฉพาะสมควรได้รับการสนับสนุนให้เพิ่มพูนความสามารถทางวิชาชีพ โดยให้เข้าร่วมการสัมมนาทางวิชาการ การฝึกอบรม การศึกษาต่อ หรือเป็นสมาชิกสมาคมวิชาชีพทางบรรณารักษศาสตร์ ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ เพื่อให้มีความรู้ความสามารถทันต่อความก้าวหน้าโดยเฉพาะทางวิชาการสารสนเทศ

4.4 บุคลากรห้องสมุดเฉพาะควรได้รับโอกาสให้มีส่วนร่วมในการบริหารงานและกิจกรรมทางวิชาการขององค์กรต้นสังกัดอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเรียนรู้ภารกิจของหน่วยงาน และนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานในห้องสมุด

4.5 การเพิ่มอัตราบุคลากรควรพิจารณาให้เป็นอัตราส่วนที่เหมาะสมกับบริการหรือภารกิจพิเศษที่เพิ่มขึ้นตามการมอบหมายขององค์กรต้นสังกัด

หมวดที่ 5

ทรัพยากรสารสนเทศ

5.1 ห้องสมุดเฉพาะต้องจัดหา จัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศประเภทต่างๆ รวบรวมและ/หรือ พัฒนาฐานข้อมูลเฉพาะสาขาวิชาที่เป็นประโยชน์และทันต่อความก้าวหน้าทางวิชาการให้เพียงพอกับผู้ใช้บริการ เพื่อการศึกษาค้นคว้าสาขาวิชาเฉพาะ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วน และตรงตามความต้องการของหน่วยงาน

ห้องสมุดเฉพาะควรมีเกณฑ์การเพิ่มทรัพยากรห้องสมุดให้เหมาะสม โดยควรมีทรัพยากรสารสนเทศในสาขาวิชาเฉพาะและสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง รวมกัน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ของทรัพยากรสารสนเทศทั้งหมดที่มีอยู่ ในประเภทต่าง ๆ ดังนี้

- หนังสือวิชาการและหนังสืออ้างอิง รายงานการวิจัย และรายงานการประชุมทางวิชาการ ในสาขาวิชาเฉพาะและสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

- วารสาร และ สิ่งพิมพ์ต่อเนื่องในสาขาวิชาเฉพาะและสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง
- ฐานข้อมูลเฉพาะสาขาวิชา สื่อสารสนเทศอื่นๆ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

5.2 ห้องสมุดเฉพาะต้องจัดหาและจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่องค์กรหรือหน่วยงานต้นสังกัดจัดทำขึ้นให้ครบถ้วน

5.3 ห้องสมุดเฉพาะต้องบริหารจัดการทรัพยากรสารสนเทศตามข้อ 5.1 และ 5.2 อย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพทันต่อพัฒนาการทางวิชาชีพ

5.4 ห้องสมุดเฉพาะต้องใช้หลักเกณฑ์มาตรฐานสากลในการจัดการทรัพยากรสารสนเทศ อาทิ การวิเคราะห์หมวดหมู่ การทำรายการบรรณานุกรม การทำบรรณานุกรม สารระสังเขป และงานเทคนิคอื่น ๆ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยในการปฏิบัติงาน

หมวดที่ 6

อาคารสถานที่ และครุภัณฑ์

6.1 ห้องสมุดเฉพาะ ควรเป็นอาคารเอกเทศหรือเป็นส่วนหนึ่งของอาคาร ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่สะดวกแก่การให้บริการ และต้องคำนึงถึงความสะดวกในการเข้าถึงของผู้ใช้บริการที่เป็นผู้ด้อยโอกาส

6.2 ห้องสมุดเฉพาะ ควรมีเนื้อที่เพียงพอสำหรับการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศ การบริการผู้ใช้ และการปฏิบัติงานของบุคลากร ดังนี้

- พื้นที่จัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศ ควรมีเพียงพอสำหรับจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศทั้งที่เป็นสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และโสตทัศนวัสดุ ใด้อย่างเป็นระบบ

- พื้นที่สำหรับบริการผู้ใช้ ควรมีเพียงพอสำหรับ การบริการการอ่าน การบริการสื่ออิเล็กทรอนิกส์และโสตทัศนวัสดุ การบริการสืบค้นข้อมูล การบริการยืม-คืน การบริการถ่ายสำเนาเอกสาร เป็นต้น

- พื้นที่สำหรับการปฏิบัติงานของบุคลากร ควรมีเพียงพอสำหรับ การจัดวางโต๊ะ-เก้าอี้ทำงานของเจ้าหน้าที่ การประชุม การซ่อมแซมบำรุงรักษาทรัพยากรสารสนเทศ การจัดเก็บสัมภาระ เป็นต้น

6.3 ห้องสมุดเฉพาะ ควรมีแสงสว่าง ระบบระบายอากาศ ระบบเสียง ระบบควบคุมความชื้น ระบบรักษาความปลอดภัย และระบบป้องกันสาธารณภัย ที่เหมาะสมและได้มาตรฐาน เพื่อความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยที่ดีของผู้ใช้บริการและผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรสารสนเทศให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย

6.4 ห้องสมุดเฉพาะควรมีครุภัณฑ์ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานและการบริการอย่างเพียงพอ และจัดหาเพิ่มให้เหมาะสมกับจำนวนทรัพยากรสารสนเทศ ผู้ใช้บริการ และบุคลากรที่เพิ่มขึ้น ครุภัณฑ์ที่ใช้ควรมีลักษณะและขนาดมาตรฐานตามที่สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ กำหนดไว้

หมวดที่ 7

การบริการ

ห้องสมุดเฉพาะต้องมีบริการสารสนเทศที่จำเป็น ได้แก่ บริการสืบค้นสารสนเทศด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ บริการข่าวสารทันสมัย บริการเลือกสรรสารสนเทศเฉพาะบุคคล บริการตอบคำถาม และช่วยค้นคว้าทางวิชาการ บริการรวบรวมบรรณานุกรม บริการแนะนำแหล่งสารสนเทศ บริการยืมทรัพยากรสารสนเทศ และ บริการยืมคืนระหว่างห้องสมุด ส่วนบริการอื่น ๆ เช่น การเผยแพร่สารสนเทศ ให้พิจารณาจัดให้ตามความเหมาะสมทันความต้องการของผู้ใช้บริการ

หมวดที่ 8

เครือข่ายและความร่วมมือระหว่างห้องสมุด

ห้องสมุดเฉพาะควรให้ความร่วมมือกันระหว่างห้องสมุดและหน่วยงานอื่น ๆ ในด้านต่าง ๆ ที่จะก่อประโยชน์ต่อหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกสังกัด ในการผลิตสื่อสารสนเทศตลอดจนให้บริการในระบบเครือข่ายเพื่อประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนสารสนเทศ เพื่อให้คุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ

ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด ควรครอบคลุมทั้งด้านการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ การดำเนินงานด้านเทคนิค และการบริการสารสนเทศ เช่น การจัดหาและใช้ทรัพยากรสารสนเทศทั้งที่เป็นสิ่งพิมพ์และอิเล็กทรอนิกส์ร่วมกัน การดำเนินงานด้านเทคนิคที่เป็นไปตามระบบมาตรฐาน การจัดทำบรรณนิวารสาร/ฐานข้อมูลบรรณนิวารสาร และบริการยืมและบริการสำเนาเอกสารระหว่างห้องสมุด

ทั้งนี้ ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด เป็นได้ทั้งเครือข่ายระหว่างห้องสมุดเฉพาะในสาขาวิชาเฉพาะเดียวกัน และกับห้องสมุดประเภทอื่น ตลอดจนความร่วมมือในเครือข่ายสารสนเทศ ระดับประเทศและต่างประเทศ

หมวดที่ 9

การประเมินคุณภาพห้องสมุด

ห้องสมุดเฉพาะพึงประเมินผลงานอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานสากล ที่เป็นที่ยอมรับ หรือเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดโดยแต่ละหน่วยงาน

ประกาศ ณ วันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2553

(ศาสตราจารย์ คุณหญิงแม้นมาส ชวลิต)

นายกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ